10/05/2023

Σπυρίδων Καμαλάκης: Ιατρική και ιατροί κατά την Επανάσταση του 1821

/ Ελλάδα 1821 - 2021

Από τους πρώτους ήδη χρόνους μετά την Άλωση της Κωνσταντινουπόλεως το 1453 αρκετοί ήσαν οι Έλληνες που, διαθέτοντας οικονομική άνεση, στρέφονταν προς την Δ. Ευρώπη προκειμένου να σπουδάσουν.

Εκείνη την εποχή ενδιαφέρονταν κυρίως για τις Ιατρικές Σχολές, όπου τα μαθήματα συνήθως συνδυάζονταν με τη μελέτη της Φιλοσοφίας ή και της Θεολογίας. Από αυτή την πρακτική προήλθε ο τίτλος και η ιδιότητα του ιατροφιλοσόφου, που είχε καθιερώσει από την Αρχαιότητα ο Ιπποκράτης.

- **Γράφει ο Σπυρίδων Καμαλάκης Μέγας Άρχων Λογοθέτης της των**

Αλεξανδρέων Εκκλησίας*

Οι ιατροφιλόσοφοι απασχολούνταν στην εκπαίδευση και μάλιστα σε τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα της «καθ' ημάς Ανατολής», όπως η (1) Μεγάλη του Γένους Σχολή και (2) οι Αυθεντικές Ακαδημίες του Βουκουρεστίου και (3) του Ιασίου ή στρέφονταν στην συγγραφή θεολογικών συγγραμμάτων και ανέρχονταν σε ανώτατα εκκλησιαστικά αξιώματα ως λαϊκοί ή ως κληρικοί. Ιατροφιλόσοφοι ήσαν και οι μυστικοσύμβουλοι των ισχυρών της εποχής, των Οθωμανών μη εξαιρουμένων. Βεβαίως ώς τους προεπαναστατικούς χρόνους η Ιατρική δεν ήταν η αυθύπαρκτη επιστήμη που γνωρίζουμε σήμερα και δεν ήσαν λίγοι οι έλληνες ιατροί και διανοούμενοι που έδρασαν κατά τον 18ο αι. και εκτός από την Ιατρική ασχολήθηκαν με την Εκπαίδευση, συμβάλλοντας στη διατήρηση της εθνικής γλώσσας και της ελληνικής συνείδησης, όπως οι **Μανασσής Ηλιάδης**, **Δημ. Κων. Καρακάσης, Δημήτριος Νικ. Καρακάσης,** (4) Στέφανος Κανέλλος, Κων. Καραϊωάννης, (5) **Χαρίσιος Μεγδάνης,** (6) **Μιχαήλ Περδικάρης** και άλλοι πολλοί που εξέδιδαν περιοδικά και εφημερίδες. Οι γιατροί που γεννήθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες του 18ου αι., στην πλειοψηφία τους άκμαζαν κατά τα χρόνια της προπαρασκευής και της διεξαγωγής της Επανάστασης του 1821. Συχνά εγκατέλειπαν τις διάφορες εκτός Ελλάδος πόλεις, όπου ασκούσαν την Ιατρική ή είχαν άλλες δραστηριότητες, προκειμένου να έρθουν 2 στους τόπους του Αγώνα.

Η ιδιαίτερη προτίμηση των υποδούλων Ελλήνων στην Ιατρική έκρυβε κυρίως λόγους, που προέκυπταν από τίς επικρατούσες στα ελληνικά εδάφη συνθήκες, μετά από την κατάκτησή τους από τους Οθωμανούς. Οι ιατροί, ήσαν πολύτιμοι ως

ολιγάριθμοι, συνιστούσαν διακεκριμένα μέλη των κατά τόπους κοινωνιών και έχαιραν εκτίμησης και σεβασμού όχι μόνον από τους συμπατριώτες τους αλλά και από αυτούς τους κατακτητές. Όπως παρατηρεί ο (7) καθηγητής της Ιατρικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης **Θεόδωρος Δαρδαβέσης**: «Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας αρκετοί νέοι από διάφορες περιοχές της υπόδουλης Ελλάδος (τότε τμήματος της **Οθωμανικής Αυτοκρατορίας**) κατέφευγαν σε Πανεπιστήμια ευρωπαϊκών πόλεων, κυρίως της Ιταλίας, της Γερμανίας, της Αυστρίας και της Γαλλίας, προκειμένου να μορφωθούν, να σπουδάσουν, κατά προτίμηση Ιατρική. Πολυάριθμοι ήσαν εκείνοι που σπούδασαν στο (8) **Πανεπιστήμιο της Πίζας Ιατρική, Φιλοσοφία καί Δίκαιο Έλληνες**, που κατάγονταν ιδίως από τα Επτάνησα και την Ήπειρο. Ο (9) καθηγητής της **Βυζαντινής Φιλολογίας Νικ. Τωμαδάκης**, ο οποίος σπούδασε και στην Πίζα, συνέταξε πίνακα σαράντα επτά διδακτόρων Ιατρικής και Χειρουργικής, που ανακηρύχθηκαν στο Πανεπιστήμιο της Πίζας dottores in Filosofia e Medicina στο διάστημα 1789-1821 και συνιστούσαν αργότερα ολόκληρη παροικία στη Πίζα.

Σύμφωνα με αναφορά του αρχηγού της τοπικής αστυνομίας τον Νοέμβριο του 1830 φοιτούσαν στο Πανεπιστήμιο της πόλης σαράντα Έλληνες. Κάποιοι από αυτούς, όπως ο (10) **Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος** και ο (11) **Παναγιώτης Νικούσιος** έγιναν Μεγάλοι Διερμηνείς και κατέλαβαν σημαντικές θέσεις στην κοινωνική κλίμακα της **Οθωμανικής Αυτοκρατορίας**. Όπως έγραφε ο (12) **Ιάκωβος Ρίζος Νερουλός** «Οἱ Τοῦρκοι ἀνέκαθεν ἠδοῦντο καὶ ἐσέβοντο τοὺς ἐραστὰς τῆς Ἱπποκρατικῆς τέχνης. Ἀπαξιοῦντες πάσας σχεδὸν τὰς ἄλλας τέχνας

καὶ ἐπιστήμας δύο μόνον ἐλάτρευον θεούς, μετὰ τὸν Μωάμεθ, 3 τὸν βροτολόγον καὶ μιαιόφονον Ἄρη καὶ τὸν μέγαν καὶ ἠπιόδωρον Ἀσκληπιόν»! Ο **Τωμαδάκης** επίσης συνέταξε πίνακα σαράντα επτά διδακτόρων **Ιατρικής και Χειρουργική**ς, που ανακηρύχθηκαν στο **Πανεπιστήμιο της Πίζας** dottores in Filosofia e Medicina στο διάστημα 1789-1821. Όλοι αυτοί υπηρέτησαν το κίνημα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, που με τα φώτα της **Γλώσσας,** της Φιλοσοφίας και της **Ιστορίας** άνοιξε δρόμους για την Επανάσταση του 1821, την στήριξαν πολύπλευρα και συνέβαλαν κατά το δυνατόν στην πορεία της χώρας στα καινούρια της πεπρωμένα. Από τους έλληνες γιατρούς του 18ου αι. πολλοί συγκαταλέγονται ταυτόχρονα και μεταξύ των πρωτοπόρων της **Νεοελληνικής Λογοτεχνίας**, άλλοι της Πολιτικής, της Οικονομίας κ.ο.κ. Οι άνθρωποι εκείνων των χρόνων, είτε ήσαν τραυματίες από μάχες είτε ασθενείς από διάφορες ασθένειες επιδημικές ή συνήθεις, εναπόθεταν τις ελπίδες για την θεραπεία και την ίαση τους στους ιατρούς.

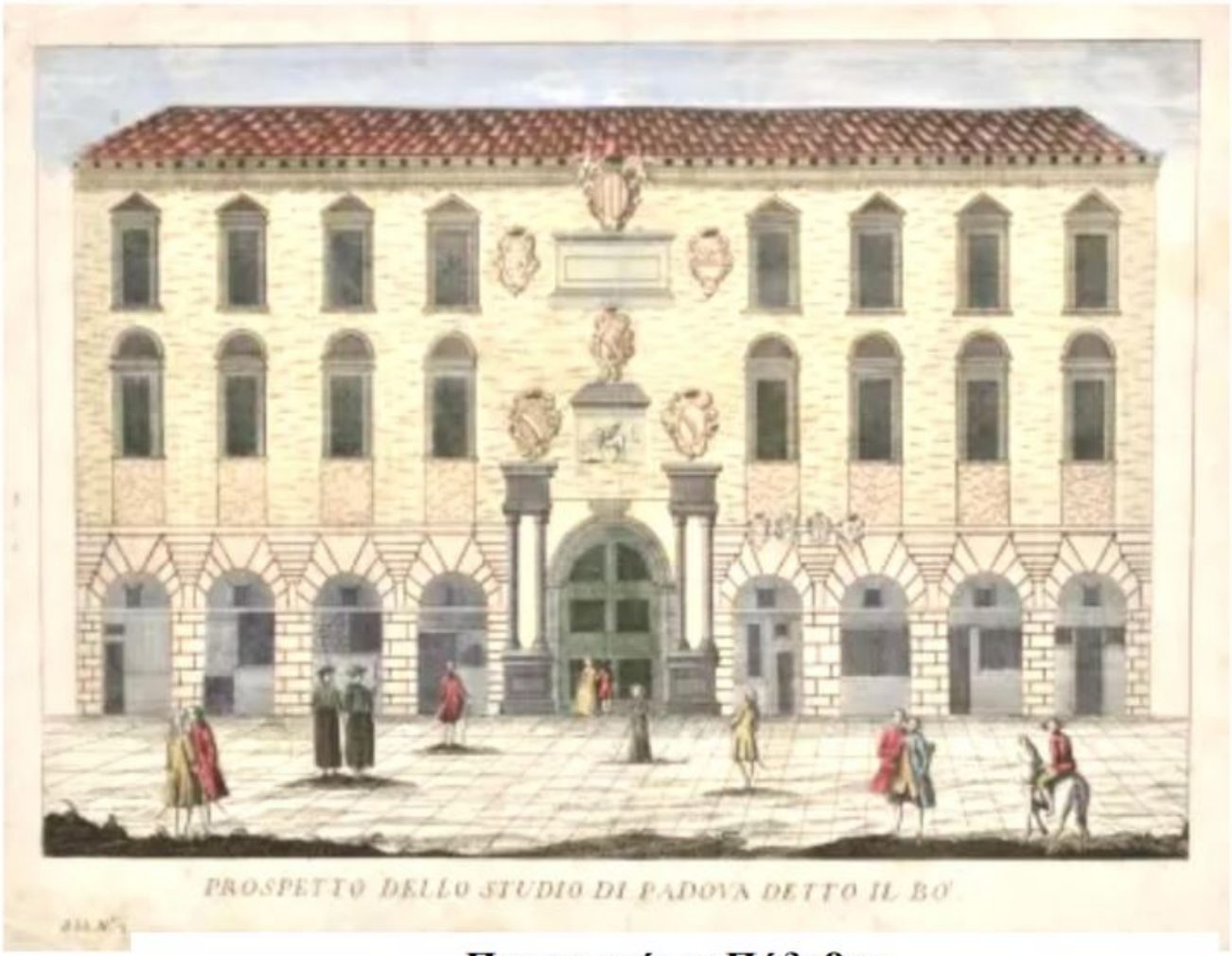

Πανεπιστήμιο Πάδοβας

Ίσως θα παρατηρούσε κάποιος, ότι αυτό συμβαίνει παντού. Θα είχε βέβαια δίκιο – αλλά οι συνθήκες τότε στην πατρίδα μας ήσαν τελείως διαφορετικές από ό, τι

στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες! Πολλοί από τους Έλληνες που γεννήθηκαν από τα μέσα του 18ου αι. και μετά, εκτός από Ιατρική, που σπούδαζαν στα μεγάλα **Πανεπιστήμια της Ευρώπης**, όπως της (13) Πάδοβα, της (14) Παβίας, της (15) Πίζας, της (16) Ρώμης, της **Μπολόνιας, της Φλωρεντίας, της Βιέννης, της Βουδαπέστης, της Βενετίας** και πολλών άλλων ακόμη, «πού ἐξέπεμπαν δυνατό φῶς πρός τίς σκοτεινές ἑλληνικές ἐπαρχίες», παρακολουθούσαν ταυτοχρόνως πέραν της Φιλοσοφίας και της Θεολογίας- και άλλους επιστημονικούς κλάδους, όπως Φιλολογία και Μαθηματικά- έρχονταν σε επαφή με τα νάματα του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και τα μετέφεραν ο καθένας στον τόπο του. Οι ιατροφιλόσοφοι ήσαν ευάριθμοι και επιδίωκαν να εργασθούν κοντά σε άρχοντες, στις βασιλικές αυλές της Ευρώπης ή σε αξιωματούχους της Οθωμανικής 4 Αυτοκρατορίας, για λόγους οικονομικούς και κοινωνικούς. Ιατροφιλόσοφοι απασχολούνταν στην εκπαίδευση και μάλιστα σε τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα της «καθ’ ημάς Ανατολής», όπως η **Μεγάλη του Γένους Σχολή** και οι Αυθεντικές Ακαδημίες του Βουκουρεστίου και του Ιασίου, συνέγραφαν θεολογικά συγγράμματα και ανέρχονται σε ανώτατα εκκλησιαστικά αξιώματα ως λαϊκοί ή ως κληρικοί ή ακόμη και μυστικοσύμβουλοι των ισχυρών της εποχής, των Οθωμανών μη εξαιρουμένων. Τα λαϊκά στρώματα κατέφευγαν στους πρακτικούς ιατρούς και στους κουρείς, που ήσαν οικονομικώς προσιτοί! Η κατάσταση άρχισε να μεταβάλλεται περί τα τέλη του 18ου αι., όταν άρχισαν να μελετώνται τα συμπτώματα των ασθενειών, οι αλλοιώσεις σε όργανα με νεκροψίες, να ιδρύονται κλινικές και νοσοκομεία. Οι ιατροί, πολύτιμοι ως ολιγάριθμοι, συνιστούσαν διακεκριμένα μέλη των κατά τόπους κοινωνιών. Σ’ αυτό συνέβαλε βέβαια και η έλλειψη ιατρών στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Συχνά έλληνες ιατροί παρακολουθούσαν την υγεία Σουλτάνων και Μ. Βεζύρηδων, προσλαμβάνονταν ως προσωπικοί ιατροί πασάδων κλπ. Δύο έλληνες ιατροί των αρχών του 18ου αι., (17) Εμμ. Τιμόνης και (18) ο **Ιάκωβος Πυλαρινός**, δημοσίευσαν το 1714 στο (19) αγγλικό περιοδικό Philosophical Transactions της Royal Society του Λονδίνου την πρώτη επιστημονική εφαρμογή του εμβολιασμού που ονομάσθηκε ευλογιασμός (variolatio).

Ο Ιάκωβος Πυλαρινός και ο Εμμανουήλ Τιμονής σε φωτογραφία της εποχής

Πρόκειται την μέθοδο που υπήρξε πρόδρομος του δαμαλισμού (vaccinatio), «ως προληπτικής εν γένει μεθόδου κατά των πολλών και ενίοτε σοβαρών ασθενειών της παιδικής ηλικίας». Φιλικοί Ιατροί: Στο βιβλίο (20) του **Ιω. Μελετοπούλου Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία- Ἀρχεῖον Π. Σέκερη**, όπου παρατίθεται ο κατάλογος των Φιλικών του Αρχείου Π. Σέκερη (21) με 520 ονόματα πολλών γνωστών και αγνώστων προσώπων, που κατά οποιονδήποτε τρόπο συνδέονται με τα γεγονότα των επαναστατικών χρόνων και της Εθνικής Παλιγγενεσίας, πολλοί είναι κληρικοί 5 και μοναχοί. Η ηλικία τους συχνά δεν υπερβαίνει τα τριάντα χρόνια. Θα αναφέρουμε ορισμένους μαζί με κάποια στοιχεία: (22) ●**Αναστάσιος Κορνήλιος**, Ζακύνθιος, χρόνων 57. Αρχειακή έρευνα απέδειξε ότι τό κείμενο της προκήρυξης με την οποία (23) η Μεσσηνιακή Σύγκλητος γνωστοποιούσε στις ευρωπαϊκές αυλές την **Ελληνική Επανάσταση** και ζητούσε την βοήθεια τους ήταν γραμμένο από αυτόν. ●Γεώργιος Παπαδόπουλος, 29 ετών ἰατρός τῆς (24) Ρωσικῆς Οὐνιβερσιτάς Χαρκόβου.

Μελετόπουλος, Ιωάννης (Πειραιάς 1903 – Αθήνα 1980)

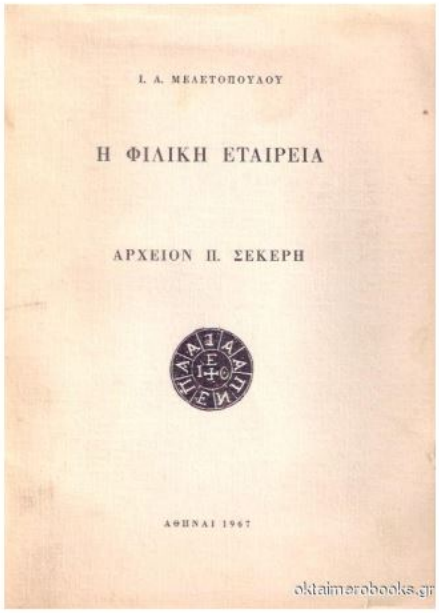

(25) ● Ἰωάννης Νοταράς, δοτόρος, Τρίκαλα Κορινθίας, χρόνων 70. ● Ἰωάννης Ραζῆς, χρόνων 32. Γραικός, γέννημα εἰς Βουκουρέστι. ●Μιχαήλ Χρησταρῆς [Ιωάννινα 1773 – 1831 Αθήνα 1831(;)], χρόνων 45, ιατρός και λόγιος, εργάσθηκε στο Βουκουρέστι ως θεράπων του ηγεμόνα της Βλαχίας (26) Ιω. Καρατζά. Περιλαμβάνεται στα στελέχη της (27) Φιλομούσου Εταιρείας. Συμμετείχε ενεργώς και στην επανάσταση στις Ηγεμονίες ως ηγετικό στέλεχος της **Φιλικής Εταιρείας.** Αγωνίσθηκε στη (28) μάχη του Δραγατσανίου τον Ιούνιο του 1821, οπότε καταστράφηκε ο Ιερός Λόχος. Κατόρθωσε να διασωθεί καταφεύγοντας στην Τρανσυλβανία. Απεβίωσε φτωχός περί το 1831 ίσως στην Αθήνα. ● (29) Μιχαὴλ Ναύτης (Σμύρνη1874 – Ερμούπολη 1841) ἰατρός, Χρόνων 33, με καταγωγή από την Κρήτη, από τα κορυφαία μέλη της Φιλικής Εταιρείας από ηλικία τριάντα τριών ετών. Προσέφερε στον Αγώνα σπουδαίες υπηρεσίες ως επί κεφαλής του παραρτήματος της **Φιλικής Εταιρείας στη Σμύρνη.** Η σύζυγός του (30i) Κυριακή, το γένος Μιτάκη, ανεψιά του **επισκόπου Δημητσάνας Ανανία,** ήταν η (30 ii) πρώτη γυναίκα μέλος της Φιλικής Εταιρείας μετά από απρόοπτο γεγονός. Προσέφερε επίσης και μεγάλο μέρος της περιουσίας της για τον Αγώνα.

Οι Επαναστατικές Προκηρύξεις της Μεσσηνιακής Συγκλήτου

Κατόρθωσαν να σωθούν από την σφαγή της Σμύρνης καταφεύγοντας στη Σύρο, όπου ο Μιχαήλ προσέφερε τις υπηρεσίες του ως χειρουργός στο Νοσοκομείο της, η 6 ίδρυση του οποίου χρονολογείται από το 1823. Υπήρξε μέλος της επιτροπής προς ενίσχυση της Κρητικής Επανάστασης του 1841 με αποστολή χρημάτων, όπλων, εφοδίων και εθελοντών. Απεβίωσε στην Ερμούπολη το 1841. ● Μιχαὴλ Ἰσαυρίδης, ἀπό Μηλέας, χρόνων 38. ● (31) Μιχαὴλ Κάβας (Άργος 1783-1840 Τρίπολη), χρόνων 37, εμπειρικός ιατρός από το Άργος, συμμετείχε στην Επανάσταση με πολιτική και στρατιωτική δράση. Το 1821 αιχμαλωτίσθηκε στην Τρίπολη μαζί με τους άλλους αρχιερείς και προκρίτους. Προσέφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες στην Επανάσταση, 33.038 γρόσια, μία οκά ασήμι και το διαμαντένιο δακτυλίδι του για μισθούς 10 καραβιών που στάλθηκαν στο Μεσολόγγι. Συμμετείχε στην επιτροπή για τον έλεγχο της κατάρτισης των ιατρών, της ποιότητας και της τιμής των φαρμάκων που πωλούνταν στα φαρμακεία. Απεβίωσε το 1840 στην Τρίπολη σε δυσχερή οικονομική κατάσταση. ● (32) Γεώργιος Καλαρᾶς, Κορίνθιος ιατρός, χρόνων 28 και ● (32) **Νικόλαος Καλαρᾶς,** Κορίνθιος δοτόρος, χρόνων 34. ● (33) **Παναγιώτης Γιατράκος**, Σπαρτιάτης, χειρουργός, χρόνων 27, (Άρνα Λακωνίας 1790 – Αθήνα 1851). Σε ανύποπτο χρόνο, πριν από την κήρυξη της Επανάστασης, προμηθεύτηκε τριακόσια κιβώτια με χειρουργικά εργαλεία και φάρμακα, που αποδείχθηκαν πολύτιμα κατά την πρώτη περίοδο του Αγώνα. Ορισμένα μέλη της οικογενείας του ήσαν εμπειρικοί ιατροί. Λίγο πριν την έναρξη του Αγώνα, όπως αναφέρει ο καθηγητής Βασ. Σφυρόερας, ίδρυσε στη Σπάρτη «Σχολεῖον Ἰατροχειρουργικῆς».

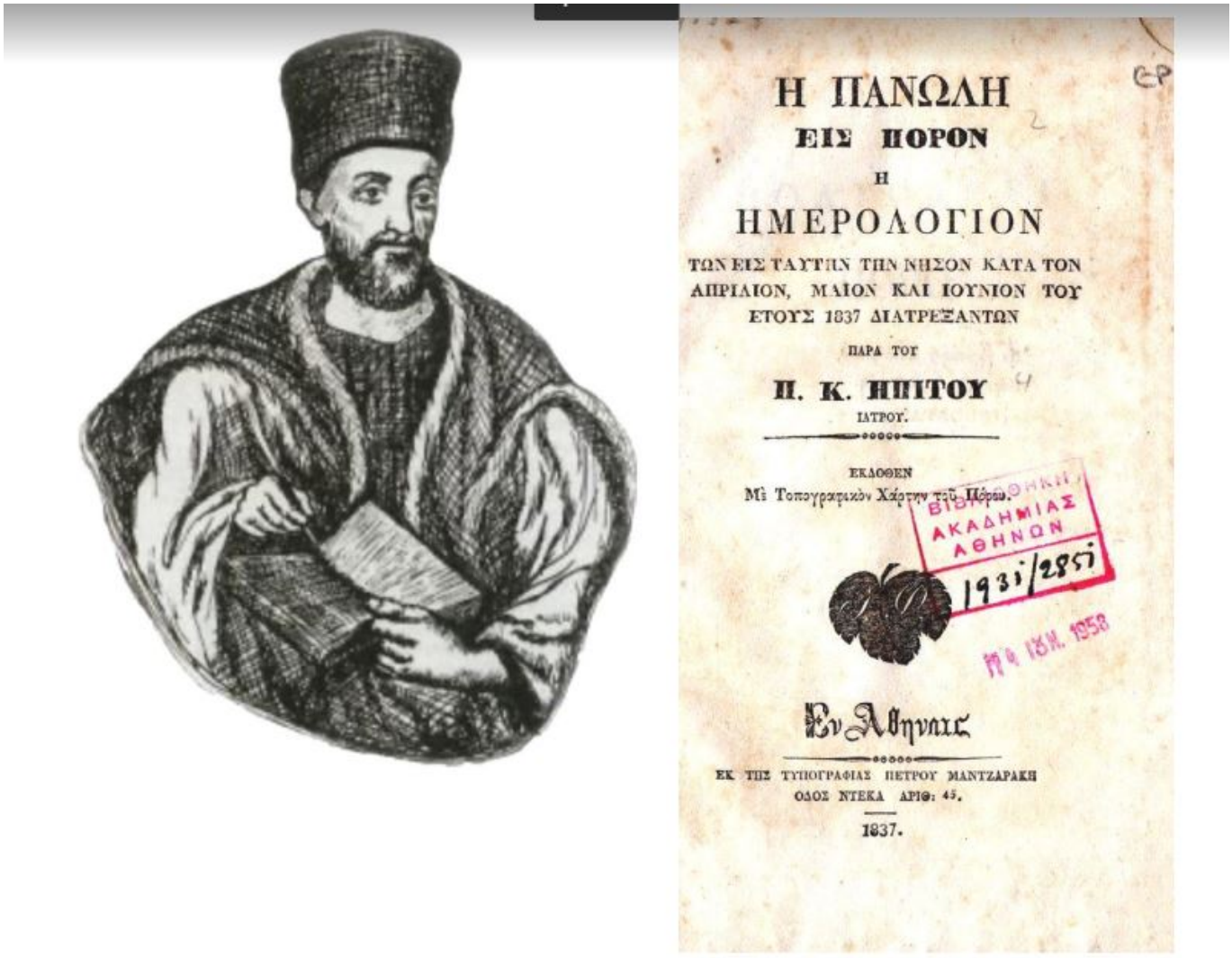

Η ΠΑΝΩΛΗ
ΕΙΣ ΠΟΡΟΝ
Η
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ
ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟΝ, ΜΑΙΟΝ ΚΑΙ ΙΟΥΝΙΟΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1837 ΔΙΑΤΡΕΞΑΝΤΩΝ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ
Π. Κ. ΗΠΙΤΟΥ
ΙΑΤΡΟΥ.
ΕΚΔΟΘΕΝ
Μὲ Τοπογραφικὸν Χάρτην τοῦ Πόρου.
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ 1931/2857
Ἐν Ἀθήναις
ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΝΤΖΑΡΑΚΗ
ΟΔΟΣ ΝΤΕΚΑ ΑΡΙΘ: 45.
1837.

Πέτρος Ηπίτης, ο γιατρός που ξεσήκωσε την Ευρώπη, ιδρυτικό μέλος της ΦΕ.

Έλαβε μέρος στην πολιορκία της Τριπόλεως, του Ναυπλίου και του Ακροκορίνθου. Πρωταγωνίστησε στις επιχειρήσεις σε Ήπειρο και κατά του **Δράμαλη**. Μετά την Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 διορίσθηκε γερουσιαστής. Στα αρχεία του Γιάννη Βλαχογιάννη υπάρχει και δική του μαρτυρία: «Κατάστιχο ὅσους ἐθεράπευσα πληγωθέντας εἰς τὸν Ἱερὸ ἀγῶνα ἐπικυρωμένο παρὰ τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας τῆ 4 Νοεμβρίου 1822 ἐν Τριπόλει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Δράμαλη, 7 τοῦ ὁποίου τὸ πρωτότυπον εὑρίσκεται εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας».
● (34) Πέτρος Κ. Πελτών Ἠπίτης, χρόνων 30, (Πάργα 1795- Αθήνα 1861) ιατροφιλόσοφος, εθναπόστολος, σπούδασε στη Βιέννη και στο Βουκουρέστι, στην Ακαδημία του Γιαννιώτη δασκάλου του **Έθνους** (35) **Λάμπρου Φωτιάδη** και πιθανώς και στο Μόναχο. Το 1816 δημοσίευσε στη Βιέννη το έργο του Λοιμολογία ἢ περί τῆς πανώλους, προφυλάξεως καί ἐξολοθρεύσεως αὐτῆς. Στο περιοδικό Λ **όγιος Ἑρμῆς**

δημοσίευσε το1816 και το 1817 κείμενα με παιδιατρικά θέματα, τα πρώτα παιδιατρικά κείμενα στην ελληνική γλώσσα. Εγκαταστάθηκε το 1818 στην Οδησσό και ως προσωπικός ιατρός βοήθησε τον (36) Αλέξ. Υψηλάντη κατά τη διάρκεια της **Ελληνικής Επαναστάσεως**.

Στην Οδησσό συνάντησε και τον φιλέλληνα καθηγητή (37) **Ειρηναίο Θείρσιο** και μαζί ίδρυσαν την πρώτη Φιλελληνική Εστία της Ευρώπης. Εγκαταστάθηκε στην Αθήνα το 1830 και εργάσθηκε ως ιατρός. Όταν Απρίλιο του 1837 εμφανίστηκε επιδημία πανώλης στον Πόρο εστάλη εκεί για να βοηθήσει στην αντιμετώπισή της. Δεν αποδέχτηκε έδρα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και παράσημο. Ασχολήθηκε με την μελέτη και την καταπολέμηση της πανώλους. Διατέλεσε σύμβουλος της Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ιδρυτικό μέλος της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας (1836). Δώρισε το αρχοντικό του για την στέγαση της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρίας το 1844, όπου από το 1855 στεγάστηκε το 1ο **Γυμνάσιο Αθηνών.**

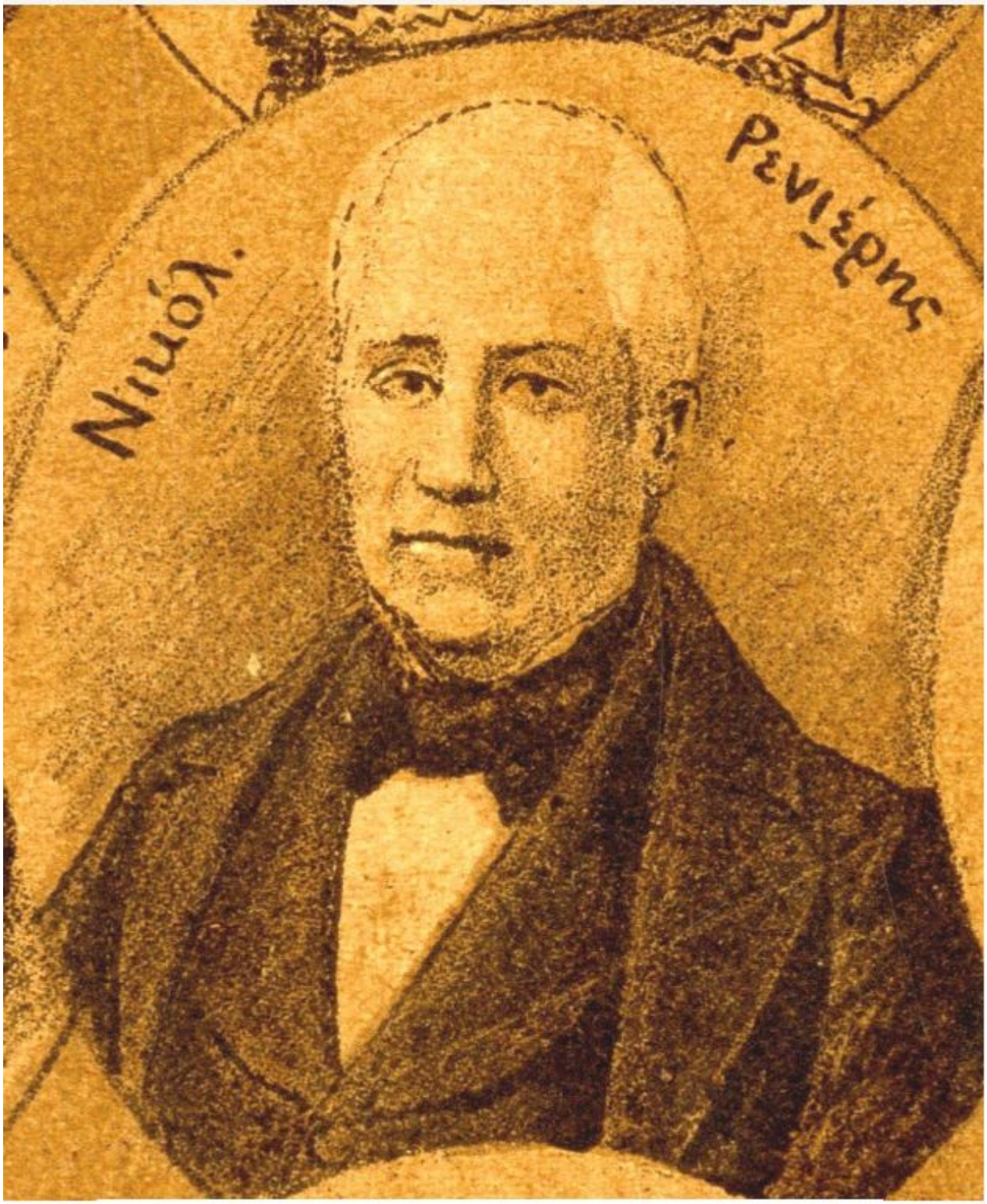

Νικόλαος Ρενιέρης - Κρήτη 1821 - 2021

Απεβίωσε στην Αθήνα το 1861. ● Παναγιώτης Ζωντανός, Κυδωνιάτης, χρόνων 30. ● Ρίζος Καρεάδης, ἀπό την Γούρα τῶν Φαρσάλων, χρόνων 28, ιατρός, μυήθηκε στή Φιλική Εταιρεία στο Ιάσιο της Ρουμανίας από τον Θ. Νέγρη σε ηλικία 28 ετών. ● Στάμος Διδασκαλόπουλος, χρόνων 32, γεννήθηκε στην Περαχώρα Λουτρακίου περί το 1788. Καταγόταν από αρχοντική οικογένεια εγκατεστημένη στο Χρυσό και

στους Πενταγυιούς της Δωρίδας. Οι αδελφοί του Γεώργιος 38 39 8 και Βασίλειος (έμπορος) ήσαν επίσης μέλη της Φιλικής Εταιρείας. Ο καθηγητής Θεόδωρος Δαρδαβέσης αναφέρει και άλλους ιατρούς της εποχής πριν από την Επανάσταση του 1821, οι οποίοι στάθηκαν στο πλευρό του (40), Ρήγα Φεραίου όπως (41) ο Ιωάννης Εμμανουήλ από την Καστοριά που μαρτύρησε με τον μικρότερο αδελφό του Παναγιώτη μαζί με τον Ρήγα, (42) ο **Νικ. Πολύζος ή Πολυζώης, ο Ι. Κυρίτσης,** (43) ο Δημ. Νικολίδης ή Ζιτσαίος, ο Πέτρος Φράγκος και οι φοιτητές τότε της Ιατρικής (44) **Κων. Δημ. Καρακάσης** από την **Κοζάνη,** ιατρός, συγγραφέας και εκδότης, ο (45) **Γεώρ. Κων. Σακελλάριος** και επίσης (46) ο Χριστόφορος Περραιβός από τους Παλαιούς Πόρους Πιερίας, ο οποίος άφησε πολύτιμο ιστορικό έργο με πληθώρα πληροφοριών και στοιχείων.

Ο **Γ. Πουρναρόπουλος** σε εμπεριστατωμένο άρθρο του στο περιοδικό Παρνασσός το 1971 τόνιζε: «Ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος ἐλαυνόμενοι οἱ ἰατροὶ μετέσχον τῆς διαφωτιστικῆς κινήσεως τοῦ **Ρήγα Φεραίου**, εὑρέθησαν Ἱερολοχῖται εἰς τὸ Δραγατσάνι, ὡρκίζοντο Φιλικοὶ καὶ διετέλουν κατηχηταὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ὑπῆρξαν ἰατροὶ καὶ δὴ καὶ πολέμαρχοι, διετέλεσαν μινίστροι, πρωθυπουργοί, εὐεργέται τῆς Ἐπαναστάσεως, διῶκται τῶν ἐπιδημιῶν καὶ ἔδωσαν τὸν πρῶτον Κυβερνήτην». Ο (48) Νικ. Ρενιέρης, από την Κρήτη, ανήκε στα ηγετικά στελέχη της ρωσόφιλης Φιλορθόδοξης Εταιρείας, που απέβλεπε στην απελευθέρωση της Μακεδονίας, της Ηπείρου και της Θεσσαλίας. Ο (49) Κερκυραίος Ιω. Δονάς-Πασχάλης ίσως συμπεριλαμβάνεται στους συντάκτες της Ἑλληνικῆς Νομαρχίας.

Αναστάσιος Λευκίας Γεωργιάδης

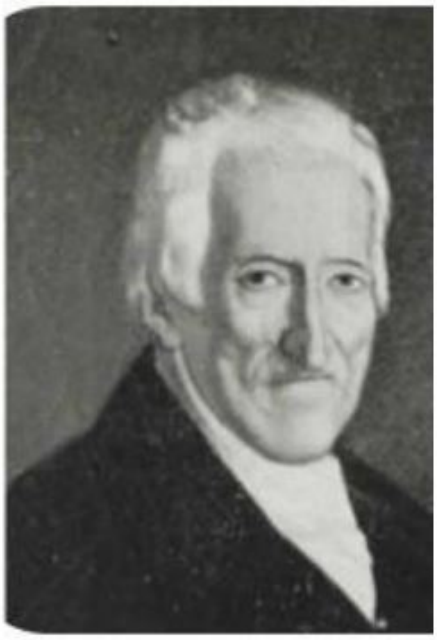

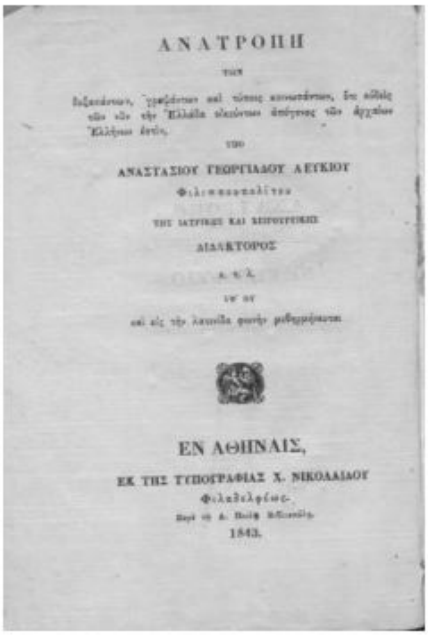

ΑΝΑΤΡΟΠΗ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ ΛΕΥΚΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

1843.

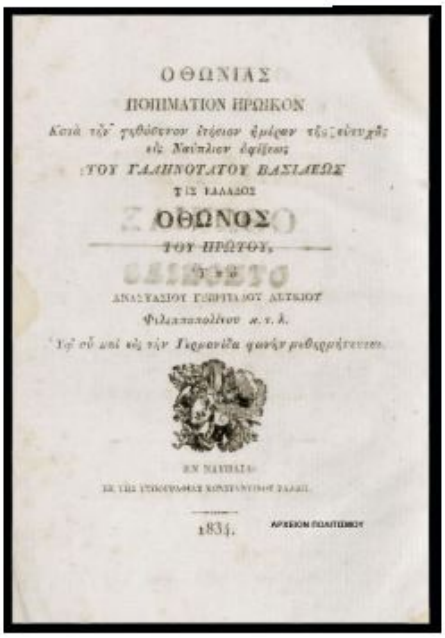

ΟΘΩΝΙΑΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΙΟΝ ΗΡΩΙΚΟΝ

ΟΘΩΝΟΣ

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ,

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ ΛΕΥΚΙΟΥ

1834.

Ο (50) **Μιχαήλ Περδικάρης** από την Κοζάνη, έμεινε γνωστός για την έντονη κριτική που άσκησε με το λογοτεχνικό έργο του στην κοινωνία της εποχής του. Ο (51) Χαρίσιος Μεγδάνης από τα Σέρβια, συνέβαλε στην ίδρυση νέου οικήματος της Σχολής της Κοζάνης. Ο **Ζακύνθιος Διον. Αβραμιώτης,** από τα πρώτα μέλη της Ἑταιρείας τῶν Φιλομούσων, προετοίμασε την οδό για την Φιλική 47 9 Εταιρεία. Ο (52) **Ιω. Βηλαράς** από τα Κύθηρα, πρόδρομος της πνευματικής αναγέννησης του Έθνους και θερμός πατριώτης, πρώτος βοτανολόγος της εποχής του και εκλεκτός φαρμακοποιός. Ο (53) Αναστ. Λευκίας Γεωργιάδης από τη Φιλιππούπολη, πρώτος Καθηγητής και Κοσμήτωρ της Ιστορίας της **Ιατρικής, Παθολογίας και Θεραπευτικής της Ιατρικής Σχολής** του **Πανεπιστημίου Αθηνών**, αντέκρουσε τους ισχυρισμούς του Φαλμεράγιερ περί ασυνέχειας μεταξύ αρχαίου και νέου Ελληνισμού.

Ο **Κων. Καρακάσσης** από την Κοζάνη συμμετείχε στην Ἑλληνοδακική Φιλολογική Ἑταιρεία που ίδρυσε ο **Μητροπολίτης Ουγγροβλαχίας Ιγνάτιος** το 1810 για την ενίσχυση του ελληνικού Λυκείου τοῦ Βουκουρεστίου και την έκδοση του περιοδικού Ἑρμῆς ὁ Λόγιος. Ο (55) Κων. Βαρδαλάχος είναι κατά τον Ι.Μ. Χατζηφώτη «ἀπό τίς φωτεινές πνευματικές μορφές τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Αἰγύπτου καί διδάσκαλος τοῦ Γένους». Ο (56) Λουκάς Βάγιας από το Τεπελένι, φρόντισε και αυτός για τη θεραπεία του Βύρωνα και σκοτώθηκε κατά την τραγική σφαγή κατοίκων του Ναυπλίου στις 4 Ιανουαρίου 1832. Ο (57) Διονύσιος Πύρρος από την Καστανέα Τρίκκης ίδρυσε στην Αθήνα το πρώτο επιστημονικό σχολείο, βοτανικό κήπο με

τριακόσια είδη φυτών κι ένα ορυκτολογικό μουσείο στο σπίτι του (58) Δ. Καλλιφρονά. Ο Δημ. Αλεξανδρίδης από τον Τύρναβο εξέδωσε (59) το 1812 την εφημερίδα **Ελληνικός Τηλέγραφος** που αναδείχθηκε ως το μακροβιότερο και κύριο έντυπο μέσο πληροφόρησης του Αποδήμου Ελληνισμού. Ο (60) **Ιω. Ολύμπιος από το Λιτόχωρο** (1802-1869) υπήρξε πρώτος έκτακτος καθηγητής Χειρουργίας και Προπαρασκευαστικής στο νεοϊδρυθέν Οθώνειο Πανεπιστήμιο και αργότερα ως τακτικός καθηγητής Οφθαλμολογίας καί Χειρουργικής ώς το 1856. Ο λόγιος (61) Νικ. Νίκας από τη Σποδιάνα Αχαΐας, έλαβε μέρος στην Πολιορκία της Πάτρας, στη **Μάχη της Ακράτας**, στην Έξοδο του Μεσολογγίου και στη Μάχη της Καυκαριάς, όπου κατατρόπωσαν τον (62) Ιμπραήμ. Ο (63) Σαράντης Αρχιγένης από τους Επιβάτες Αν. 54 10 Θράκης, προσωπικότητα του Ελληνισμού της Πόλης την περίοδο της **Επανάστασης**, καθηγητής της Ιατρικής της Σχολής και Εθνικός Ευεργέτης. Ο (64) Δ. Δεσύλλας από την Πάργα εργάσθηκε για την καταπολέμηση επιδημιών στην Πελοπόννησο. Αναφέρθηκε ήδη επτανήσιος ιατρός αλλά πρέπει να σημειωθεί ότι υπήρξε πολλαπλώς σημαντική ομάδα ιατρών – μελών της Φιλικής Εταιρείας, που έλαβαν ενεργό μέρος στην Επανάσταση, καταγομένων από τα Επτάνησα. Προ της ενάρξεως του Αγώνα συγκροτήθηκε στην Κεφαλονιά Εφορεία της Φιλικής Εταιρείας, όπου εντάχθηκαν και επιστήμονες ιατροί, πολλοί από τους οποίους προσέφεραν τις υπηρεσίες τους.

Νικόλαος Δελλαπόρτας (1852-1928)
Καθηγητής της Οφθαλμολογίας

Η γεωγραφική θέση της Κέρκυρας και η λειτουργία της ως διοικητικού κέντρου της αγγλικής «Προστασίας» δυσκόλευε ιδιαίτερα την πατριωτική κίνηση. Άλλωστε τα Επτάνησα (65) από το 1814 βρίσκονταν στην κατοχή της Αγγλίας. Από την **Κεφαλονιά** αναφέρουμε ενδεικτικά τους Ρωμάνο Μαυρίκιο Βικέντιο, (66) Σπυρ. Καλογερόπουλο, **Άγγελο-Αναστάσιο Τζουλάτη**, και το γιο του (67) Ιωάννη Φραγκίσκο Τζουλάτη, ιδρυτικό μέλος του Ιατρικού Κολλεγίου, Αρχίατρο του Στρατιωτικού Νοσοκομείου Κερκύρας και Υγειονόμο, και κατά σειρά Γραμματέα

της Επτανησίου Πολιτείας, Υπουργό, βουλευτή και γερουσιαστή Κεφαλονιάς, στενότατο συνεργάτη του Καποδίστρια, τον (68) Σπυρ. Κατσαΐτη, (69) Νικόλαο Δελλαπόρτα, (70) Νικ. Γερακάρη, Ιω. Ασάνη, (71) Γ. Τυπάλδο-Κοζάκη, (72) **Δημ. Τυπάλδο Χαριτάτο, Βασ. Απελλή, Διονύσιο Ορφανό, Ευάγγελο Πανά, Σπύρο Αμπατιέλο** και (73) **Στάμο Πυλαρινό** που συγκέντρωσε κατ' εντολήν του Καποδίστρια τα οστά των Ηρώων του Μεσολογγίου σε ομαδικό Τύμβο, πράξη εθνικής ευθύνης και σεβασμού στους αγιασμένους για την ελευθερία της Ελλάδος νεκρούς. Δυστυχώς με τη δολοφονία του Καποδίστρια ανεβλήθη η ανέγερση του Τύμβου. 11 Από τους Φιλικούς ιατρούς της Ζακύνθου μνημονεύουμε τους: **Παύλο Βούτο, Διον. Δαμουλιάνο, Κων. Δραγώνα, Νικόλαο Γ. Καλύβα, Φραγκίσκο Καρβελά, Αναστάσιο Κορνήλιο, Ιω. Βαπτιστή Πέτα, Διον. Πλατυμέση, Έκτωρα Σιγούρο, Παναγιώτη-Μαρίνο Στεφάνου, Διον. Ταγιαπέρα**. Προκειμένου Συγκεντρώνονταν μυστικά στο εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου των Λατίνων, το επονομαζόμενο **Άγιος Γεώργιος των Φιλικών** (75), στον δρόμο προς το Λόφο του Στράνη, για να δώσουν τον όρκο των Φιλικών παρουσία του ιερέα και Φιλικού (76) (77) **Άνθιμου Αργυρόπουλου**. Να μνημονεύσουμε επίσης τον (78), **Ιθακήσιο Βασ. Ζαβό τον Λευκαδίτη**, (79) Πέτρο Δ. Στεφανίτση και τον (80) Ιω. Αρώνη από τους Παξούς. Στο Μεσολόγγι: Κατά την πολιορκία του βρέθηκαν είκοσι γιατροί. Μεταξύ αυτών **Κερκυραίοι** που αναφέρθηκαν, ο Κων. Ραζής, συγγενής του ηρωικού αρχηγού των Μεσολογγιτών **Θανάση Ραζηκότσικα,** ο **Νικ. Νίκας**, από τα Νεζερά, που έμεινε στο Μεσολόγγι πολεμώντας και γιατρεύοντας ώς την Έξοδο, όπως και ο Σταμούλης Μαυρομμάτης από το Μεσολόγγι, ο εμπειρικός ιατρός Ματθαίος Αντωνίου από τους Δελφούς, οι Χρήστος και Φώτης Αντωνίου, πατέρας και γιος από τον **Απόκουρο Αιτωλοακαρνανίας, ο Γ. Γένειας** από την Άρτα, ο **Αθ. Γκέκας** από τη Δωρίδα, ο Συνέσιος Χαντζόπουλος από το Μεσολόγγι, που έμειναν ώς το τέλος της πολιορκίας και διασώθηκαν στην Έξοδο. Κατά την πολιορκία ή κατά την η Έξοδο έχασαν τη ζωή τους οι μεσολογγίτες ιατροί αδελφοί Παύλος και Γεώργιος Σιδέρης, οι εμπειρικοί ιατροί Βασ. Βονιτζάνος, **Γρηγόριος Δούκας,** Ιω. Ιωνάς, Νικ. Κονοφάος και Γ. Κονταξής.

Οπωσδήποτε υπάρχουν και δύο τελείως ξεχωριστές μορφές ιατρών στην Ελλάδα κατά την εποχή στην οποία περιηγηθήκαμε. Την Ιστορία του **Νέου Ελληνισμού** έχουν χαράξει με την πολιτεία και το τεράστιο εθνικό έργο τους, από διαφορετικές σκοπιές και κατευθύνσεις αλλά με την ίδιας έντασης σταθερότητα και αυταπάρνηση, δύο μεγάλες προσωπικότητες του Νέου Ελληνισμού. Χωρίς να είναι δυνατόν να υποστηρίξουμε με βεβαιότητα ότι 74 81 12 γνωρίζουμε σε ολόκληρη την έκτασή του αυτό το έργο, ο (82) **Αδαμάντιος Κοραής** και ο **Ιωάννης Καποδίστριας**, σπουδαγμένοι ιατροί και οι δύο, με διαφορετική καταγωγή και πνευματικές καταβολές αλλά ένα κοινό όραμα, την αναγέννηση του

μεγαλείου της Ελλάδας, δαπανήθηκαν για την πραγμάτωσή του Μια ελάχιστη αναφορά από ένα μακροσκελή ή ίσως καλύτερα απειράριθμο κατάλογο ηρώων.

***Ποιος είναι ο Σπυρίδων Θ. Καμαλάκης**

Ο Σπυρίδων Θ. Καμαλάκης γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου το έτος 1939. Σπούδασε στο **Πανεπιστήμιο της Αλεξάνδρειας** και αργότερα συνέχισε τις σπουδές του σε Πανεπιστημιακές Σχολές στην Ελλάδα (Αθηνών) και στον Καναδά (Vancouver) λαμβάνοντας τα πτυχία της Φαρμακευτικής-Χημείας στις ειδικότητες Χημικού Φαρμάκων PhD, Οικονομικών και της Εργατικής Ψυχολογίας. Καθηγητής επί τιμή του Ρωσικού Κρατικού Παιδαγωγικού Πανεπιστημίου του Νίζνυ Νόβγκοροντ. Ομιλεί πλην της Ελληνικής γλώσσης, την Αραβικήν, Αγγλικήν, Γαλλικήν και Τουρκικήν. Εταίρος κατά 40% του Διεθνούς Ομίλου Sangari-Camalaki

που επιδίδεται στον εξοπλισμό τεχνικών σχολών μέσης, ανωτέρας και ανωτάτης παιδείας με γραφεία σε 14 χώρες ανά τον κόσμο. Πρόεδρος του Ιδρύματος Παιδαγωγικών Μελετών και Εφαρμογών. Πρόεδρος του Συνδέσμου ΕλληνοΑιγυπτιακής Φιλίας από το 1993 με σημαντικές πρωτοβουλίες για την σύσφιξη φιλικών, πολιτιστικών και εμπορικών σχέσεων **Ελλάδος Αιγύπτου**. Το έτος 1993 ανεκηρύχθη ως ο καλύτερος μάνατζερ επιχειρηματίας της χρονιάς. Πρόεδρος φιλανθρωπικών σωματείων, με μεγάλη φιλάνθρωπον δράσιν, έχει χαρακτηρισθεί ως ο "άνθρωπος που κάνει πράξη την φιλανθρωπία". Επί μια πεντηκονταετία και πλέον (από το έτος 1957) εργάζεται για την ευημερία του Παλαίφατου Πατριαρχείου Αλεξανδρείας. **Πρόεδρος της Αρχαίας Πατριαρχικής Τάξεως Σάββα του Ηγιασμένου**. Ως επιβράβευση των σημαντικών προσφορών και πρωτοβουλιών έχει ανακηρυχθεί **Μέγας Ευεργέτης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής** και προήχθη από Μέγας Άρχων Ρεφερενδάριος της των **Αλεξανδρέων Εκκλησίας εις Μέγα Άρχοντα Λογοθέτη** . Έχει τιμηθεί με πλήθος διακρίσεων, από το Οικουμενικό Πατριαρχείο με τον **Χρυσό Σταυρό** χιλιετηρίδος του Αγίου Όρους (1963) και του Αποστόλου Ανδρέα, από το Πατριαρχείον Ιεροσολύμων με τον Δάφνινον εστεμμένον Σταυρόν και από το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας με τον Μεγαλόσταυρον Τιμής του Αγίου Σάββα, τον Μεγαλόσταυρον του Αγίου Σάββα, και αυτόν του **Αγίου Μάρκου**. Επίσης ετιμήθη με τον Μεγαλόσταυρον του εκκλησιαστικού **Τάγματος του Αγίου Λαζάρου** ως και του Τάγματος του Λέοντος του Ορέλ της Βραζιλίας. Φέρει δίπλωμα αναγνωρίσεως "κοινωνικών υπηρεσιών" του **Αιγυπιακού Κράτους** και της Γερουσίας της Δυτικής Βιρτζίνια των Η.Π.Α.

**Απόσπασμα από την ομιλία του κ. Καμαλάκη με θέμα: «Οι εμπειρικοί ιατροί και η συμβολή τους στην Επανάσταση του 1821 Ιατρικές Σχολές και πρακτικά ιατροφαρμακευτικά σχολεία σε Μονές – Θεραπευτήρια του Αγώνα Φαρμακεία του 1821», που έγινε στις 23 Μαρτίου 2023 στο πλαίσιο των τηλε-συναντήσεων που διοργανώνουν οι Παλαιοί Πρόσκοποι Περιφερειακών Εφορειών Αλεξάνδρειας και Καϊρου.

***Την αντιστοίχησΗ των αριθμών του κειμένου με τις εικόνες μπορείτε να τη κατεβάσετε ΕΔΩ (μορφή pdf).